



Rapport

Beweegwijsheid

Toepassing van het concept beweegwijsheid binnen onderwijs en sport(aanbieders)

Beweegwijsheid

Toepassing van het concept beweegwijsheid binnen onderwijs en sport(aanbieders)

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Mulier Instituut

Sanne Veldman
Agnes van Suijlekom
Sofie Vrieswijk
Tessa ten Tije
Amika Singh

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 15 augustus 2025
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Beweegwijsheid

Samenvatting	5
1 Beweegwijsheid	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Toepassing van beweegwijsheid	9
1.3 Doelstelling	10
1.4 Vraagstelling	10
2 Onderzoeksmethode	11
2.1 Hoofdvraag en deelvragen	11
2.2 Semigestructureerde interviews	11
3 Resultaten	14
3.1 Bekendheid met beweegwijsheid	14
3.2 Beweegwijsheid en de organisatievisie	15
3.3 De verschillende componenten binnen beweegwijsheid	17
3.4 Ondersteuningsbehoeften voor de toepassing van beweegwijsheid	25
4 Conclusie & aanbevelingen	28
4.1 Conclusie	28
4.2 Interpretatie	29
4.3 Aanbevelingen	30
Bronnen	33

Beweegwijsheid

Inleiding

Beweegwijsheid (vertaling van de term 'Physical Literacy') is een holistisch concept dat bestaat uit verschillende, samenhangende componenten. Deze componenten dragen samen bij aan 'een leven lang bewegen'.

Gedurende de levensloop spelen diverse omgevingen een rol waarbinnen een individu zich beweegt. Bijvoorbeeld onderwijs, sport en bewegen, gezondheid en welzijn, maar ook de publieke ruimte of de werkomgeving. Op dit moment is nog onduidelijk welke rol beweegwijsheid in deze omgevingen speelt of kan spelen.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is verkennen in welke mate het concept beweegwijsheid wordt toegepast binnen drie omgevingen: (a) basisonderwijs, (b) georganiseerde sport en (c) sportorganisaties in de wijk. En welke behoeften er zijn voor de toepassing van dit concept. Hierbij ligt de focus op kinderen van 4-12 jaar binnen deze omgevingen.

Methoden

Voor dit onderzoek hebben we veertien semigestructureerde interviews uitgevoerd met vertegenwoordigers van de drie omgevingen. De gesprekken vonden online of face-to-face plaats in de periode november 2023-januari 2024.

Conclusies

De bekendheid van het concept beweegwijsheid blijkt nog beperkt. Het concept is het bekendst binnen het onderwijs.

De samenhang tussen de componenten, dus het holistische karakter en kenmerkende voor het concept beweegwijsheid, wordt nog niet omarmd. Binnen alle omgevingen is er aandacht voor meer dan één component van beweegwijsheid, maar nog weinig tot geen voor de samenhang ertussen. De grootste focus ligt op de fysieke component. De cognitieve component bestempelen de vertegenwoordigers als onduidelijk.

Over het algemeen geven vertegenwoordigers aan dat het concept beweegwijsheid kan inspireren en past bij de visies van de organisaties. De belangrijkste behoeften op dit moment zijn verduidelijking en uitwerking van het concept. Hierbij is een vertaling naar praktische handvatten voor alle omgevingen gewenst.

Aanbevelingen

Onze belangrijkste aanbevelingen voor de toepassing van het concept en toekomstig onderzoek zijn:

- Vertaal het concept beweegwijsheid naar praktische handvatten voor de toepassing ervan, voor onderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk.
- Bied scholing aan om onderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk te ondersteunen bij het toepassen van het concept beweegwijsheid.
- Zet het concept beweegwijsheid in om ouders, docenten, trainers en andere betrokkenen de meerwaarde van alle componenten te laten zien.
- Verken de toepassing van het concept beweegwijsheid binnen andere omgevingen van onderwijs en sport(aanbieders). Denk bij onderwijs bijvoorbeeld aan speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar of hoger beroepsonderwijs.
- Verken de toepassing van het concept beweegwijsheid binnen andere omgevingen, zoals de publieke ruimte of de werkomgeving.

Beweegwijsheid

In dit hoofdstuk introduceren we het concept beweegwijsheid (*physical literacy* in het Engels) en bespreken we waarom we de toepassing van het concept onderzoeken. We sluiten het hoofdstuk af met de doel- en vraagstelling van dit onderzoek.

1.1 Achtergrond

Beweeggedrag en onderliggende factoren

Het beweeggedrag van kinderen en jongeren is sterk veranderd in de afgelopen decennia. Ze bewegen minder (Farooq et al., 2020) en zitten meer (Twenge et al., 2019). Een belangrijke vraag die sport- en beweegprofessionals, onderzoekers en beleidsmedewerkers stellen, is hoe we deze trend kunnen keren en kinderen kunnen stimuleren en faciliteren om meer en beter te bewegen (Singh et al. 2023).

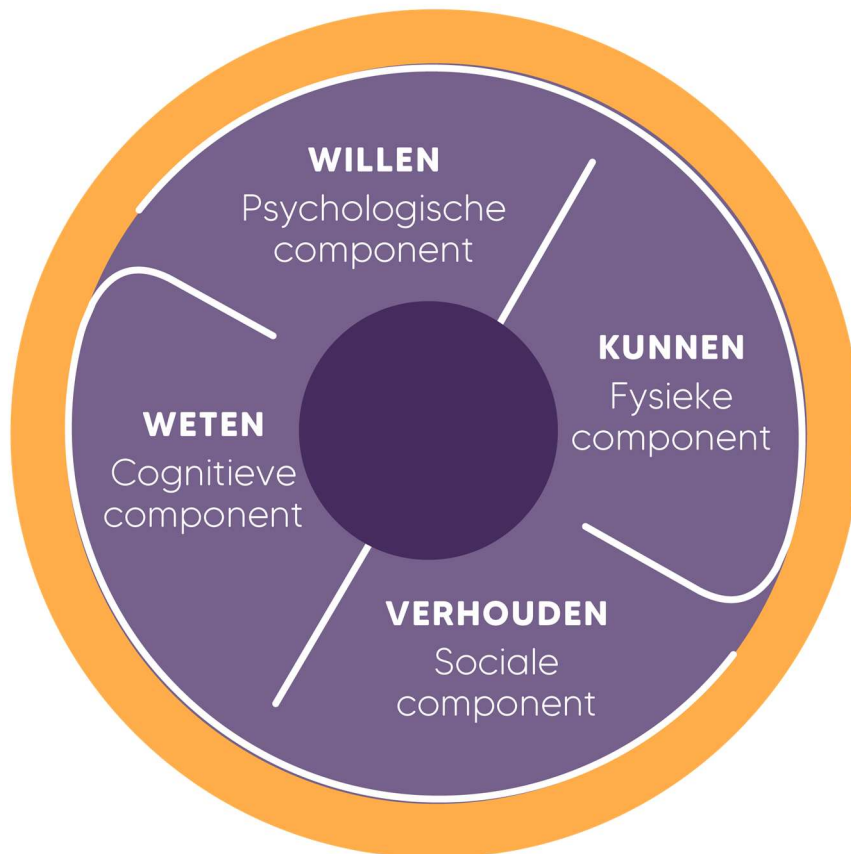
Wanneer we spreken over het beweeggedrag en factoren die eraan ten grondslag liggen, gaat het vaak over motorische vaardigheden of andere factoren gerelateerd aan het fysiek, zoals uithoudingsvermogen en kracht. Deze factoren zijn vaak de focus van interventies. Dit zijn factoren die goed te meten zijn, en dat gebeurt dan ook in overvloed (Popken & Westerbroek, 2025).

Vanwege de focus op de fysieke component als voorwaarde om goed en voldoende te bewegen, gaan we mogelijk voorbij aan andere belangrijke componenten die bijdragen aan bewegen. En daarmee ook de samenhang tussen factoren die bijdragen aan bewegen.

Het concept beweegwijsheid

Het concept beweegwijsheid (vertaling van de term 'Physical Literacy'; Whitehead et al., 2018) integreert de fysieke, psychologische, sociale en cognitieve component vanuit een holistische benadering. Belangrijk is dat de verschillende componenten onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en samen de beweegdeelname in alle levensfasen bepalen (zie afbeelding 1). De componenten en inhoudelijke factoren dragen allemaal bij aan 'een leven lang bewegen'.

Het concept beweegwijsheid heeft een levenslopperspectief (een levenslang proces) en weerspiegelt de persoonlijke en unieke ervaring op fysiek, mentaal, sociaal en cultureel gebied (Whitehead et al., 2001, 2010). De ontwikkeling van componenten verschilt daarom tussen personen.



Afbeelding 1, De vier componenten van beweegwijsheid. Mulier Instituut 2025.

Beweegwijsheid in onderzoek, beleid en praktijk

De afgelopen twee decennia is er internationaal een flinke hoeveelheid onderzoek uitgevoerd naar het concept *physical literacy* (Edwards et al., 2017; Dieu et al., 2021; Essiet et al., 2021; Cornish et al., 2020).

Naast de toegenomen populariteit op wetenschappelijk gebied zien we ook een toename van de waardering van het concept in beleid en praktijk:

- UNESCO heeft de richtlijnen voor Quality Physical Education (QPE) voor beleidsmakers gericht op het stimuleren van *physical literacy* in de onderwijsomgeving (UNESCO, 2017).
- Het Global Action Plan on Physical Activity 2018-2030 (GAPPA) heeft *physical literacy* meerdere malen benoemd als een cruciaal en veelbelovend concept voor het tegengaan van fysieke inactiviteit (WHO, 2018).
- De Verenigde Naties hebben *physical literacy* benoemd als een waardevol doel voor de 2030 Sustainable Development Goals (Dudley & Cairney, 2020).

Op nationaal niveau zien we onder andere dat Canada *physical literacy* centraal heeft gesteld bij het Sport for Life Initiative. Daarbij staan samenwerkingen tussen onderwijs, recreatie, sport en gezondheid centraal (Sport for Life, 2023). Ook SHAPE America (Bopp et al., 2022), Sport Australia (Keegan et al., 2019; Sport

Australia, 2019) en Sport England (Sport England, 2023) erkennen en benadrukken de waarde van het concept.

Ondanks de mogelijke meerwaarde van het concept beweegwijsheid en de brede acceptatie, is beweegwijsheid nog zelden opgenomen in landelijk beleid binnen Europa (Carl et al., 2023). Dit is deels te verklaren door de filosofische benadering van het concept. De toepassing wordt maar zelden naar de praktijk vertaald. Daarnaast kan de moeilijkheid van het meten van beweegwijsheid een rol spelen.



Definitie concept Beweegwijsheid

Beweegwijsheid (of 'physical literacy' in het Engels) is een breed en holistisch concept dat onze relatie met bewegen en sport gedurende ons leven beschrijft. Volgens de internationaal gebruikte definitie omvat beweegwijsheid 'de motivatie, het (zelf)vertrouwen, de (fysieke) vaardigheden, de kennis over en het begrip van het belang van bewegen en sport en het nemen van de verantwoordelijkheid voor een leven lang bewegen' (Whitehead, 2001, 2010).

In het Nederlands is het concept vertaald als 'beweegwijsheid'. Vanuit de holistische benadering worden aspecten uit verschillende componenten (fysieke, psychologische, sociale en cognitieve) geïntegreerd in het concept van beweegwijsheid.

Componenten beweegwijsheid

Idealiter wordt in de kindertijd het fundament gelegd voor een leven lang bewegen. We maken kinderen 'beweegwijs' door ze te ondersteunen om zich in de verschillende componenten te ontwikkelen:

- > fysiek: **kunnen** bewegen, in staat zijn te bewegen – **motorische vaardigheden** en andere **fysieke mogelijkheden**, zoals kracht, uithoudingsvermogen, lenigheid;
- > psychologisch: **willen** bewegen, **zelfvertrouwen** hebben in eigen bewegen en sporten, motivatie ontwikkelen, leren omgaan met uitdagingen en teleurstellingen;
- > sociaal: zich weten te **verhouden tot anderen** tijdens het bewegen en sporten, **samen** bewegen **beleven**, omgaan met verschillende niveaus en vormen van deelname aan beweeg- en sportactiviteiten;
- > cognitief: **weten** welke vorm van bewegen en sport bij je past, omgaan met veranderende omstandigheden/contexten, kennis over (spel)regels.

Door kinderen in verschillende contexten (thuisomgeving, schoolomgeving, sport, publieke ruimte) te ondersteunen om beweegwijs te worden, scheppen we de voorwaarden om een leven lang te kunnen bewegen.

1.2 Toepassing van beweegwijsheid

Componenten

Binnen het concept beweegwijsheid ontwikkelen de verschillende componenten zich onder invloed van elkaar, de omgeving en de ervaringen die hieruit volgen. Verschillende levensfasen en omgevingen waarin een persoon zich begeeft en beweegt, hebben daardoor op hun eigen manier invloed op de ontwikkeling van de componenten.

Omgevingen

Gedurende de levensloop spelen diverse omgevingen een rol. Hierbij valt te denken aan onderwijs, sport en bewegen, gezondheid en welzijn, de fysieke omgeving en arbeid. Dit is deels persoonsafhankelijk en hangt deels samen met de levensfase. Ter illustratie: binnen het onderwijs zijn er verschillen omgevingen, zoals de peuterspeelzaal, basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar of hoger beroepsonderwijs.

1.3 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is verkennen in welke mate het concept beweegwijsheid wordt toegepast binnen drie omgevingen: (a) basisonderwijs, (b) georganiseerde sport en (c) sportorganisaties in de wijk. En welke behoeften er zijn voor de toepassing van dit concept. Hierbij ligt de focus op kinderen van 4-12 jaar binnen deze omgevingen.

1.4 Vraagstelling

De hoofdvraag van die onderzoek luidt:

Hoe wordt het concept beweegwijsheid toegepast binnen de omgevingen basisonderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk en wat zijn behoeften voor de toepassing van dit concept, gericht op kinderen van 4-12 jaar?



Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de gesprekken, inclusief hoofd- en deelvragen, die we hebben gevoerd met vertegenwoordigers van het basisonderwijs, de georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk. In hoofdstuk 3 bespreken we de huidige toepassing van het concept beweegwijsheid binnen deze omgevingen en welke behoeften er hiervoor zijn. In hoofdstuk 4 presenteren we de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek, lichten we de resultaten verder toe en doen we enkele aanbevelingen voor de toepassing van het concept beweegwijsheid en voor verder onderzoek.

Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek hebben we gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van het basisonderwijs, de georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk. In dit hoofdstuk beschrijven we de methode die we voor dit onderzoek hebben toegepast, zoals de onderwerpen van deze gesprekken.

2.1 Hoofdvraag en deelvragen

De hoofdvraag van dit onderzoek is: 'Hoe wordt het concept beweegwijsheid toegepast binnen de omgevingen basisonderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk en wat zijn behoeften voor de toepassing van dit concept, gericht op kinderen van 4-12 jaar?'.

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, hebben we de volgende deelvragen geformuleerd:

- In hoeverre is de organisatie bekend met het concept beweegwijsheid?
- In hoeverre past het concept beweegwijsheid binnen de visie van de organisatie?
- In hoeverre heeft de organisatie aandacht voor de verschillende componenten van beweegwijsheid?
- Welke behoeften zijn er voor toepassing van beweegwijsheid?

2.2 Semigestructureerde interviews

Veertien interviews

We voerden in totaal veertien semigestructureerde interviews met vertegenwoordigers van drie omgevingen: 1) het basisonderwijs, 2) de georganiseerde sport en 3) sportorganisaties in de wijk. We hebben voor deze drie omgevingen gekozen omdat dit de voornaamste omgevingen zijn waarin kinderen van 4-12 jaar sporten en bewegen.

We voerden dertien gesprekken online, via Microsoft Teams, en één gesprek face-to-face. De gesprekken vonden plaats in de periode november 2023-januari 2024.

Basisonderwijs

We voerden gesprekken met zes respondenten uit het onderwijs (opleiding en beleid). Deze werken bij Hogeschool Windesheim (Calo en lectoraat Bewegen, School en Sport), de Almeerse Scholen Groep (ASG), de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO), de HAN University of Applied Sciences en de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO).

Georganiseerde sport

We voerden gesprekken met vertegenwoordigers van vier sportbonden: de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB), de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB), de Koninklijke Nederlandse Zwem Bond (KNZB) en de

Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU). We hebben voor deze bonden gekozen omdat dit bonden zijn met relatief veel jeugdleden van 4-12 jaar.

Sportorganisaties in de wijk

We voerden gesprekken met vertegenwoordigers van vier sportorganisaties in de wijk:

- **Johan Cruyff Foundation:** steunt en ontwikkelt wereldwijd impactvolle sport- en spelprojecten (Cruyff Foundation, z.d.). Hierbij focussen ze op kinderen en jongeren voor wie sport niet vanzelfsprekend is. Dit doen ze met sportprojecten voor kinderen met een handicap, door het inrichten van de sportieve buitenruimte in aandachtsgebieden en maatschappelijke sportprogramma's.
- **Krajicek Foundation:** legt samen met gemeenten in aandachtswijken Krajicek Playgrounds aan (Krajicek Foundation, z.d.). Dit zijn multifunctionele sportvelden waar kinderen kunnen sporten en spelen. Zij worden hierbij, minimaal twee keer per week, begeleid door professionele sportleiders én door Krajicek Scholarshippers. Dit zijn jongeren uit de wijk die in ruil voor een studiebeurs activiteiten op en rondom hun eigen Playground verzorgen.
- **Sportservice Noord-Brabant (SSNB):** heeft als missie om zoveel mogelijk Brabanders aan het sporten of bewegen te krijgen en te houden (SSNB, z.d.). Op deze manier leveren zij een actieve bijdrage aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Sinds 1979 zetten de ondernemende experts van SSNB zich als kennispartner en verbinder in voor een gezond en veerkrachtig Brabant.
- **#10:** is een sport- en entertainmentbureau gespecialiseerd in het bedenken, creëren en uitvoeren van 360°-sportconcepten en -evenementen. Ze ontwikkelden onder andere de methoden Voetjebal (voor kinderen van 2-5 jaar) en PANASJ (voor kinderen van 3-15 jaar) (#10, z.d.; PANASJ, z.d.; Voetjebal, z.d.).

Verkennde gesprekken

Voor de gesprekken gebruikten we een gespreksleidraad met vooraf bepaalde thema's. We vroegen:

- in hoeverre de respondent bekend is met het concept beweegwijsheid;
- indien bekend: hoe de respondent in aanraking is gekomen met het concept beweegwijsheid;
- in hoeverre het concept beweegwijsheid past bij de visie en doelen van de organisatie;
- in hoeverre de organisatie aandacht besteedt aan de verschillende componenten van het concept beweegwijsheid (fysieke, psychologische, sociale en cognitieve component), of dit is vastgelegd in hun beleid en hoe dit eruitziet in de praktijk;
- of de organisatie behoefte heeft aan ondersteuning bij het toepassen van het concept beweegwijsheid.

De respondenten hebben voorafgaand aan het gesprek informatie ontvangen over het concept beweegwijsheid. Indien nodig hebben we dit concept tijdens de gesprekken opnieuw kort toegelicht.

Analyse

We hebben alle gesprekken met toestemming van de respondenten gevoerd en met audioapparatuur opgenomen. Aan de hand van deze audio-opnamen hebben we gespreksverslagen samengesteld, die we hebben gebruikt voor de analyse.

Resultaten

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de gesprekken met vertegenwoordigers van de drie omgevingen. We bespreken achtereenvolgens in hoeverre de organisaties bekend zijn met het concept beweegwijsheid, of het concept past binnen de visie van hun organisatie, de aandacht voor de verschillende componenten binnen de organisatie, en welke behoeften er zijn voor de toepassing van het concept.

3.1 Bekendheid met beweegwijsheid

We hebben alle vertegenwoordigers gevraagd in hoeverre zij en hun organisatie bekend zijn met het concept beweegwijsheid.

Basisonderwijs

Alle vertegenwoordigers van het onderwijs kennen het concept beweegwijsheid en weten wat het inhoudt, maar passen het (nog) niet toe in de praktijk. Ze zijn er mee in aanraking gekomen via hun studie of hun baan in het onderwijs.

Op de vraag om het concept in eigen woorden uit te leggen, is de één gedetailleerder dan de ander. Wel noemen ze allemaal de verschillende componenten en kunnen ze omschrijven wat iedere component inhoudt. Ze zien het concept vooral als containerbegrip of als paraplu/kapstok voor verschillende (bestaande) theorieën en concepten. Eén respondent beschrijft het concept als volgt:

'Het is een alles omvattend gedachtegoed, ik omschrijf het eigenlijk als oude wijn in nieuwe zakken. [...] Het zijn eigenlijk zakken waar we al 100 jaar mee bezig zijn, alleen dat moest ergens een kapstok krijgen. En toen hebben ze die kapstok physical literacy genoemd.'

Twee respondenten gebruiken ook de Nederlandse term beweegwijsheid en zijn op de hoogte van de vertaling. Zij zijn betrokken bij het project 'monitoring beweegwijsheid en beweegadvies'¹, waarbij ze samen met onderzoekers een beweegadvies ontwikkelen aan de hand van het concept beweegwijsheid. De andere respondenten spreken enkel over physical literacy, maar hebben de term beweegwijsheid wel eens gehoord.

Georganiseerde sport

Drie van de vier vertegenwoordigers van de georganiseerde sport zijn bekend met het concept beweegwijsheid. Maar ze geven aan dat een groot deel van hun collega's bij de sportbonden er niet bekend mee is. De respondenten zijn er mee in

¹ <https://www.mulierinstituut.nl/programmas-aanbod/promotieonderzoek-beweegwijsheid/>

aanraking gekomen via hun studie, via hun baan in het onderwijs of via een stagiair. Het concept beweegwijsheid kennen zij overwegend vanuit het onderwijsveld, en niet vanuit de sportsector zelf.

Op de vraag om het concept in eigen woorden uit te leggen, lopen de antwoorden uiteen. De respondenten associëren het vooral met beweegvaardigheid (kunnen) en motivatie om te bewegen (willen).

Niet alle respondenten kennen de Nederlandse term 'beweegwijsheid'. Daarom hebben we in de gesprekken met sportbonden de term physical literacy gebruikt. Wel hebben we aan de drie respondenten die bekend zijn met het concept, gevraagd wat zij van de term vinden. Eén respondent vindt het een passende term, maar twee anderen vinden het een abstracte term die niet de lading dekt.

Sportorganisaties in de wijk

Drie van de vier vertegenwoordigers van sportorganisaties in de wijk kennen het concept beweegwijsheid niet. Eén kent het wel, past het in de praktijk toe en heeft het ook opgenomen in de beschrijving van een interventie. Deze respondent is ongeveer twintig jaar geleden met het concept in aanraking gekomen tijdens een zoektocht op het internet.

De Long Term Athlete Development van Istvan Balyi (Balyi & Hamilton, 2004) uit Canada was een van zijn grootste inspiratiebronnen: vanuit dit gedachtegoed heeft de respondent binnen zijn organisatie zijn trainingsmethodiek ontwikkeld. Deze respondent legt het concept in eigen woorden op de volgende manier uit:

'Dat kinderen het vertrouwen hebben, vaardig zijn en de kennis ook hebben en de motivatie, de wil om een heel leven lang actief te zijn. Dat is een beetje hoe wij het zien. Dus het is een belangrijke voorwaarde, denken wij, dat als kinderen die fysiek geletterd zijn, ja, langer actief zijn in het leven, een goede start hebben in het leven, ook meer kansen en betere kansen krijgen in het leven, en nou, vanuit daar benaderen wij het.'

3.2 Beweegwijsheid en de organisatievisie

We hebben alle vertegenwoordigers gevraagd in hoeverre het concept beweegwijsheid past binnen de visie van hun organisatie.

Basisonderwijs

Alle respondenten geven aan dat het concept beweegwijsheid aansluit en past bij hun eigen visie of de visie van de organisatie/school waarvoor zij werken. Eén respondent beschrijft hierbij dat mensen binnen het bewegingsonderwijs al bezig zijn met het concept omdat het aansluit bij hun visie, maar dat de kaders nog ontbreken: **'We doen het al, maar we hebben er nog helemaal geen kader voor of een gemeenschappelijke taal.'**

Eén respondent geeft aan dat het concept beweegwijsheid goed aansluit bij de (concept)kerndoelen die worden geactualiseerd voor het leergebied bewegen en sport:

'Het idee bij beweegwijsheid is naar mijn idee dat je uitgaat van als we kinderen daarin vaardig maken, is dat voor een leven lang bewegen. En dat vind ik heel mooi uitgangspunt, een stip op de horizon. En dat past bij de nieuwe kerndoelen voor het leergebied bewegen en sport. Ook met het oog op bewegen in andere contexten, dat kinderen die vertaalslag kunt maken. Dat is ook één van de bouwstenen binnen curriculum.nu en de nieuwe kerndoelen.'

Georganiseerde sport

Alle vier de sportbonden hebben in de afgelopen jaren een visie op jeugdsport opgesteld. Volgens de respondenten past het concept beweegwijsheid bij hun visie. Ook vinden ze het goed dat er binnen het concept verder wordt gekeken dan enkel de fysieke component.

De respondenten zien vooral meerwaarde in de toevoeging van de psychologische en sociale component en hebben hier de laatste jaren ook steeds meer aandacht voor. Volgens de respondenten is er weinig tot geen aandacht voor de cognitieve component.

De respondenten vinden dat beweegwijsheid past bij de visie van de bond. Toch zijn de meeste bonden niet van plan het concept expliciet in hun visie op te nemen. Zo geeft een van de respondenten aan:

'Ik denk dat we het concept physical literacy nu niet zullen gebruiken. Anderhalf jaar geleden misschien wel, maar we hebben nu een visie en uitgangspunten al helemaal ontwikkeld.'

De sportbonden zien over het algemeen geen meerwaarde om het concept expliciet in hun visie te verwerken, vooral omdat de verschillende componenten – in meer of mindere mate – momenteel al terugkomen in hun visie.

Wel geven respondenten van een drietal bonden aan het concept te willen gebruiken om naast hun huidige visie te leggen en deze eventueel aan te vullen. Daarvoor is het wel belangrijk dat het concept duidelijker wordt uitgewerkt, aldus de bonden:

'Het concept zou kunnen helpen bij de visie. Ik denk dat het fijn kan zijn om een kapstok te hebben, zodat bonden kunnen draaien aan knoppen om te voldoen aan verschillende wensen en behoeften. Of dit de juiste kapstok is durf ik niet te zeggen, maar het kan wel richting geven. Voor toepassing in de praktijk zou het concept wel wat specifiekere moeten zijn.'

'Een mooie eerste stap zou zijn om het concept te verduidelijken en te vertalen naar de Nederlandse context.'²

'Ik denk wel dat het mooi is om onze visie tegen het concept te houden om te kijken of het volledig is. Maar aan de andere kant is daar al door veel mensen naar gekeken. Het zou misschien wel goed zijn als er bijvoorbeeld een workshop wordt georganiseerd over dit thema, om te kijken waar het onze visie mogelijk zou kunnen aanvullen.'

Sportorganisaties in de wijk

Alle vier de respondenten geven aan dat het concept beweegwijsheid past binnen de visie van hun organisatie. Ze geven aan dat het een concept is dat het ideale totaalplaatje belicht. Dat zet de respondenten aan het denken over waar ze als organisatie wel of niet op inzetten.

Verder benoemen ze dat het past binnen de visie van hun organisatie omdat ze ervan overtuigd zijn dat sporten en bewegen een onderdeel moet zijn van je dagelijkse routine. En dat jong beginnen met sporten en bewegen belangrijk is voor onder andere je gezondheid op latere leeftijd.

Eén respondent geeft aan dat ze binnen zijn organisatie werken met de Theory of Change (Weiss, 1995). Hij ziet veel overlap tussen deze theorie en het concept beweegwijsheid.

3.3 De verschillende componenten binnen beweegwijsheid

We hebben alle vertegenwoordigers gevraagd in hoeverre hun organisatie aandacht heeft voor de verschillende componenten van beweegwijsheid.

Basisonderwijs

Alle respondenten passen het concept beweegwijsheid, onafhankelijk van elkaar, in verschillende mate toe binnen het onderwijs. Sommige componenten maken ze al meetbaar met bijvoorbeeld een leerlingvolgsysteem. Dit betreft voornamelijk factoren uit de fysieke en sociale componenten.

De factoren uit de psychologische en cognitieve component worden in mindere mate toegepast in de onderwijspraktijk. Hiermee wordt het holistische karakter van het concept nog niet voldoende begrepen en omarmd.

² De interviews hielden we in 2023/2024. Inmiddels is er een Nederlandse vertaling beschikbaar. Zie <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12289&m=1750857116&action=file.download>

Alle respondenten geven aan dat ze de vier componenten bewust in samenhang met elkaar zien:

'Ja, dit vinden we denk ik een beetje het gevaar aan het concept. Dat heb ik ook gehoord in wetenschappelijke presentaties in Nederland, dat mensen zeggen: "wij doen aan physical literacy, en wij pikken er nu alleen de fysieke component eruit". Prima om je onderzoek alleen over beweegvaardigheden te doen, maar zeg dan niet dat je met physical literacy bezig bent, omdat je er één factor uitlicht. Het is geen optelsom van deze vier componenten. Het gaat om de integratie van, en dat maakt het ook echt complex.'

Eén respondent geeft aan dat het noodzakelijk is om kinderen bij de ontwikkeling in alle componenten te ondersteunen en noemt het een stip op de horizon: **'Wat mij heel erg aanspreekt vanuit physical literacy is het idee dat als we kinderen daarin vaardig maken, dan is dat voor een levenlang bewegen. Dat vind ik een mooi uitgangspunt, en een stip op de horizon waar we naartoe kunnen.'**

● Fysieke component

Begrippen die respondenten noemen binnen de fysieke component, zijn motorische vaardigheden, fitheid en bewegen op en rondom school. De respondenten werken allemaal binnen het onderwijs op het domein sport en/of bewegen, zoals de opleiding tot docent lichamelijke opvoeding. Dit verklaart mogelijk waarom zij het meest bekend zijn met de fysieke component en de meetinstrumenten om factoren binnen de fysieke component te meten.

Twee respondenten geven aan dat zij met een leerlingvolgsysteem de motorische vaardigheden meten: **'Het leerlingvolgsysteem is gebaseerd op de motorische leerlijnen en reguleringsdoelen uit het Basisdocument Bewegingsonderwijs. Je volgt je leerlingen op verschillende niveaus gedurende meerdere momenten per schooljaar.'**

● Sociale component

Voor de sociale component benoemen respondenten vooral het samenwerken tussen leerlingen/studenten:

'Sociale interacties tussen leerlingen maken ook hoe je zelf bezig bent met bewegen. Dus het maakt uit wat de inbreng van de ander is, om te bepalen wat je wel of niet leuk vindt, én wel of niet kan. Dat zijn interessante elementen, die zijn dynamisch, contextafhankelijk. Die zouden wat mij betreft invulling kunnen krijgen in physical literacy.'

Ook de relatie tussen leerling en docent brengen ze hierbij ter sprake.

● Psychologische component

Binnen de psychologische component spreken de respondenten over de motivatie van leerlingen en het plezier en zelfvertrouwen dat zij hebben tijdens het bewegen: **'het is hierbij belangrijk om de beweegactiviteit zo te kiezen dat het rekening houdt**

met de competentie, autonomie en relatie. Dus er moet rekening worden gehouden met de hele mens om ervoor te zorgen dat ze met plezier en vol vertrouwen kunnen bewegen.'

Ook noemt één respondent bij de psychologische component de term beweegidentiteit: **'In curriculum.nu gaat dit component over beweegidentiteit en waarom kinderen bewegen. Dit is ook wel een beetje de hype van de afgelopen 5/6 jaar, dus daar hebben de vakleerkrachten het steeds meer over.'**

● Cognitieve component

De cognitieve component vinden de respondenten het lastigst te beschrijven. Zij benoemen hierbij vooral termen als regels, techniek en tactiek. Eén respondent noemt dat de cognitieve component ook betrekking heeft op kennis over óf begrip van sport en bewegen.

Twee respondenten geven aan dat zij de cognitieve component het lastigst vinden om te koppelen aan een beweegadvies (project 'monitoring beweegwijsheid en beweegadvies'): **'De losse pijlers [componenten] komen allemaal al terug in het beleid van onze vakgroep, Maar nog niet de cognitieve component.'**

Georganiseerde sport

Sportbonden hebben aandacht voor de verschillende componenten van het concept beweegwijsheid, maar niet vanuit het concept zelf. Zo benoemt een vertegenwoordiger van een sportbond:

'Physical literacy komt indirect terug: de verschillende componenten hebben onze aandacht en komen terug in de praktijk, maar we gebruiken de term niet.'

Dit citaat is kenmerkend voor elke bond die we spraken. De componenten van het concept beweegwijsheid komen terug in hun visie, zoals het pedagogisch A-B-C van de KNGU (2025) en de Jeugdsportvisie van de KNZB (2025), maar het concept zelf benoemen ze niet expliciet.

Voor alle componenten hebben de sportbonden behoefte aan een duidelijkere uitwerking ervan, het liefst in 'jip-en-janneketaal'. Deze uitwerking hoeft volgens hen niet sportspecifiek te zijn, maar wel zodanig uitgewerkt dat het voor sportverenigingen begrijpelijk is wat er met een component wordt bedoeld. En dat je praktische handvatten kunt geven om elementen uit de componenten toe te passen in de trainingen.

De verschillende componenten zijn op dit moment niet voor alle sportbonden duidelijk:

'Er ligt veel nadruk op het fysieke aspect, want de sport draait per definitie om bewegen. Dus dat is heel duidelijk. Met psychologisch, sociaal en cognitief is dat wat lastiger; daar heeft niet iedereen een gevoel bij.'

● Fysieke component

De sportbonden hebben voornamelijk aandacht voor de fysieke component. Bij sportbonden hebben ze vooral verstand van het fysieke aspect van sport en van oudsher ligt daar de focus op, aldus de respondenten.

Er zijn verschillende manieren waarop de sportbonden met deze component bezig zijn. Zo brengen de sportbonden trainers en coaches kennis over motorische vaardigheden bij via trainersopleidingen.

- De KNHB verzorgt de cursus 'Train de Trainer' om trainers bagage te geven om goede trainingen te verzorgen.
- De KNVB heeft het programma 'VoetbalFit' en de trainersapp 'Rinus' ontwikkeld. VoetbalFit bestaat uit oefeningen die als doel hebben motorische vaardigheden en fitheid te verbeteren, blessures te voorkomen en laagdrempelige informatie te geven om fit te blijven. De trainersapp bevat oefeningen, trainingen, lesprogramma's en trainingsplannen voor (jeugd)trainers.
- De KNZB heeft nog geen oefenstof, maar wel plannen om oefenstof te ontwikkelen die past bij de verschillende leeftijdscategorieën.

Daarnaast krijgt een brede motorische ontwikkeling, als onderdeel van de fysieke component, steeds meer aandacht binnen de sportbonden. De bonden proberen hier steeds meer op in te zetten, maar dit wordt soms bemoeilijkt door weerstand vanuit ouders en trainers. Die zien soms de meerwaarde van brede motorische oefeningen minder of niet.

● Psychologische component

De sportbonden besteden ook aandacht aan de psychologische component. Volgens de respondenten is er de laatste jaren steeds meer aandacht voor plezier en motivatie, twee centrale aspecten van de psychologische component.

Dit is terug te zien in de visie van sportbonden op jeugdsport: daarin krijgt sportplezier volgens de respondenten een steeds grotere rol. Een aantal bonden heeft spelregels en de competitieopzet gewijzigd om voor meer sportplezier te zorgen (Van Suijlekom et al., 2022). Zo worden in sommige sporten geen standen meer bijgehouden om de focus op winnen te verminderen. Of verkleinen ze de teamgrootte om de rol van het individu te vergroten.

● Sociale component

De sportbonden zien het belang in van de sociale component, maar geven aan dat deze onderbelicht is. Een van de respondenten geeft aan dat de aandacht voor deze

component deels in de trainersopleidingen is verwerkt, maar dat het lastig is om als bond invloed uit te oefenen op factoren binnen de sociale component.

De KNZB heeft de pijler 'sociaal veilig klimaat' opgenomen in hun Jeugdsportvisie. Deze pijler is deels afgestemd op uitgangspunten van het Jeugdsportkompas, ontworpen door Hogeschool Windesheim.

De KNVB en KNHB benoemen dat zij vooral op maatschappelijk niveau met deze pijler bezig zijn. Zo heeft de KNVB als doel om meer maatschappelijke impact te creëren. De KNHB heeft de Hockey Foundation opgericht, met als doel om kinderen in lage-inkomenswijken kennis te laten maken met hockey.

● **Cognitieve component**

De cognitieve component ziet de meerderheid van de respondenten als een onderbelichte en complexe component. Voor drie van de vier sportbonden is het niet helder wat precies onder deze component wordt verstaan.

Respondenten noemen enkele voorbeelden. Bijvoorbeeld dat jeugdspelers bij de KNVB een spelregelbewijs moeten halen door vragen te beantwoorden over de spelregels. En in het kader van 'safety & risk' werken ze momenteel aan spelaanpassingen in verband met een recent advies van de Gezondheidsraad over contactsport en hersenletsel op langere termijn (Gezondheidsraad, 2025).

De KNZB denkt momenteel na over het verduidelijken en versoepelen van de (spel)regels bij de jeugd. Zij kwamen er namelijk achter dat kinderen en ouders de regels niet (meer) begrijpen.

Ondanks dat bonden aandacht besteden aan meerdere componenten, zien ze de componenten nog niet in samenhang. Hiermee wordt het concept beweegwijsheid nog niet volledig begrepen, omarmd of ingezet.

Sportorganisaties in de wijk

Drie van de vier respondenten kennen het concept beweegwijsheid niet. En daarmee ook niet de specifieke kenmerken van het concept, zoals het holistische, het normvrije of de persoonlijke beweegreis. Wel passen alle vier de organisaties volgens de respondenten (sommige) componenten in meer of mindere mate toe.

● **Fysieke component**

De fysieke component krijgt volgens twee van de vier respondenten binnen hun organisatie de meeste aandacht. Ze geven aan dat hun organisatie inzet op verantwoord bewegen, het ontwikkelen van motorische vaardigheden, coördinatie en/of grondvormen van bewegen bij kinderen.

Maar alle respondenten geven ook aan dat kinderen bij deelname aan hun activiteiten de fysieke ontwikkeling spelenderwijs doormaken. Dit doen ze door activiteiten in spelvorm aan te bieden. Hiermee zetten ze ook in op plezier (psychologische component), maar de hoofdfocus blijft de fysieke component.

Eén respondent geeft aan dat de fysieke ontwikkeling van kinderen voor hun organisatie geen primaire focus is, omdat de organisatie geen specifieke aandacht heeft voor talentvolle kinderen. Kinderen kunnen zich fysiek ontwikkelen door de trainingsuren die ze maken op hun speelplekken, maar de fysieke ontwikkeling staat niet centraal. Er worden ook andere programma's aangeboden op hun speelplekken, zoals een speelse interventie die roken onder de aandacht brengt. Doordat ze activiteiten organiseren op hun speelplekken, zorgen ze ervoor dat kinderen buiten bezig zijn en bewegen.

Een andere respondent geeft aan dat zijn organisatie zich profileert als een organisatie die kinderen of jeugd in aandachtswijken stimuleert om te bewegen. Zijn organisatie zou kunnen inzetten op het ontwikkelen van de motorische vaardigheden bij kinderen, maar doet dit niet, omdat ze steeds meer aandacht geven aan het sociale aspect boven het fysieke: **'Het fysieke is ook belangrijk, maar je moet eerst inzetten op het sociale, wil je die gasten ook fysiek in actie krijgen.'**

De grootste belemmering die zijn organisatie ervaart, is de afstand tot de uitvoering van de activiteiten op hun speelplekken. Ze hebben namelijk alleen invloed op de uitvoering van activiteiten door jongeren die zij zelf inzetten, niet op de activiteiten van buurtsportcoaches of andere jongerenwerkers. De jongeren die zij zelf inzetten, bieden ze een aantal trainingdagen per jaar aan. Daar leren zij hoe ze kinderen kunnen stimuleren om (meer) te bewegen.

● Psychologische component

De psychologische component krijgt volgens alle vier de respondenten aandacht binnen hun organisatie. In de gesprekken komt naar voren dat de organisaties inzetten op plezier tijdens hun activiteiten. Eén respondent geeft aan dat op hun speelplekken een van de belangrijkste elementen is dat iedereen het naar hun zin heeft.

Een andere respondent geeft aan dat voor zijn organisatie **'meedoen belangrijker is dan winnen en dat iedere prestatie goed is op het moment dat jij voor jezelf dan daar het maximale uithaalt.'** Deze respondent benoemt dat het erom gaat dat iedereen kan meedoen en probeert doelen te halen die voor diegene het maximaal haalbare zijn. Hierdoor ervaart iedereen plezier en is het voor iedereen toegankelijk.

Een andere respondent geeft dit ook aan: zij stimuleren kinderen om activiteiten uit te proberen en te ontdekken, ongeacht of het lukt. Ze delen complimenten uit op basis van inzet, niet op basis van resultaat. Daarmee sluiten ze aan bij de individuele beweegreis van kinderen.

Een andere respondent geeft aan dat één van de belangrijkste aspecten op hun speelplek de persoonlijke ontwikkeling is. Op borden met regels die zij plaatsen op hun speelplekken, staan verschillende onderdelen van persoonlijke ontwikkeling centraal. Maar deze respondent geeft ook aan dat inzetten op persoonlijke ontwikkeling moeilijk is:

'Het moeilijke is de schaal waarop we actief zijn. We hebben het over persoonlijke ontwikkeling, dus dat gaat over het individu, en voor jou is dat iets heel anders dan dat dat voor mij is. Enerzijds zit daar altijd de uitdaging in; we ontwikkelen "algemene" programma's en interventies die in alle projecten uitvoerbaar zijn, maar hoe raken we nou ieder kind op de speelplek, ondanks dat ze allemaal zo verschillen? En als je dat dan ook nog wegzet tegen een veranderende maatschappij en invloeden op die kinderen, dan zijn dat wel de uitdagingen waar we het natuurlijk heel veel met elkaar over hebben. Anderzijds gaat het erom dat we ruimte creëren waar alle kinderen op hun eigen manier de kans krijgen om zich te ontwikkelen. Dat begint met een fysieke ruimte, maar resulteert uiteindelijk in een ruimte voor persoonlijke ontwikkeling die ieder kind spelenderwijs op zijn eigen manier benut. Dat maakt het vaak minder tastbaar voor ons, maar doet niets af aan de impact.'

Deze respondent geeft aan dat zelfvertrouwen een van de belangrijkste aspecten is die ze willen ontwikkelen bij de kinderen. Ze bereiken dit door de kinderen te laten ervaren dat ze zelf iets kunnen.

Twee andere respondenten geven ook aan in te zetten op zelfvertrouwen. Eén van hen geeft aan dat zelfvertrouwen de basis is van hun programma. Zij bouwen zelfvertrouwen op door kinderen successen te laten ervaren. Hiervoor zijn ze continu bezig met het creëren van een veilige omgeving waarin kinderen worden uitgedaagd en plezier hebben.

Maar deze respondent geeft ook aan dat het niveau van de trainers die voor de groep staan, een belemmering kan zijn. En dat niet iedere trainer het psychologisch aspect goed kan faciliteren. Daarom vinden ze dat hun trainers er minimaal voor moeten zorgen dat **'elk kind de les met een lach verlaat en dat ze inzetten op het fysieke. De psychologische component is belangrijk en mooi meegenomen, maar ja, dat lukt niet altijd.'**

● Sociale component

Ook de sociale component krijgt volgens alle vier de respondenten aandacht bij hun organisatie. Alle respondenten geven aan dat ze inzetten op het creëren van een veilige omgeving en dat elk kind mee mag doen en zich welkom voelt. Het moet een plek zijn waar iedereen zichzelf mag zijn. Hiermee sluiten ze aan bij het normvrije en inclusieve aspect van beweegwijsheid.

Wanneer iemand hierin belemmeringen ervaart, bijvoorbeeld om financiële redenen, is het volgens één respondent belangrijk dat in de arbeidsvoorwaarden van de werknemers staat dat ze deze kinderen op fondsen/loketten moeten wijzen die kunnen helpen om de ervaren belemmeringen weg te nemen. De factor financiën is geen onderdeel van de componenten van beweegwijsheid, maar wordt door experts van het concept wel gezien als een belangrijke randvoorwaarde voor het ontwikkelen van beweegwijsheid.

Twee respondenten geven aan dat hun organisatie op hun eigen speelplekken borden met regels plaatst. Deze gaan bijvoorbeeld over respect hebben voor de ander of praten als er problemen zijn. Deze regels kunnen bijvoorbeeld de buurtsportcoaches die activiteiten op de speelplekken organiseren, als middel inzetten wanneer er conflicten op de speelplek zijn. Maar het verschilt per professional in welke mate ze hier gebruik van maken.

Eén respondent geeft aan dat ze steeds meer inzetten op elementen uit de sociale component. Zo zet deze organisatie erop in dat iemand goed in zijn vel zit en zichzelf kan uiten. Ook geven ze de jongeren die ze inzetten op hun speelplekken, mee hoe ze om kunnen gaan met kinderen die 'lastig' gedrag vertonen. Deze jongeren bouwen een relatie op met de kinderen, waardoor kinderen terugkomen op de speelplek.

Kinderen komen volgens deze respondent dus niet per se naar de speelplekken voor de activiteiten, maar omdat de jongeren daar zijn. Deze relatie is belangrijk, want kinderen die op hun speelplekken komen, komen vaak uit moeilijke gezinnen en hebben behoefte aan een tweede thuis.

Eén respondent geeft aan dat zijn organisatie inzet op het creëren van sociale cohesie:

'We doen dat dus door aan het begin actief verschillende partijen op te zoeken in de wijk, maar die partijen ook met elkaar te verbinden. [...] We maken dan afspraken met al die partijen in de wijk over oké wie kan wat doen voor welke doelgroep en wanneer, om dat een beetje met elkaar af te stemmen, maar ook om elkaar daarin dan te versterken. [...] Door de professionals van de wijk te verenigen en als je dan zo een diversiteit krijgt aan activiteiten, trekt dat meer kinderen aan. En als we dat goed faciliteren, dan nemen die kinderen ook hun ouders mee of hun broertjes en hun zusjes. En als die ouders staan te kijken of zelfs soms mee sporten, leren ze ook weer andere ouders kennen. [...] Dus op die manier kun je sporten gebruiken om meer te verbinden.'

Drie van de vier respondenten geven aan dat de samenwerking tussen organisaties die actief zijn in wijken, beter kan. Doel hierbij is de verschillende organisaties in de wijk met elkaar te verbinden, zodat ze elkaar versterken in plaats van met elkaar te concurreren. Hierdoor kunnen deze verschillende organisaties meer voor de kinderen in de wijk betekenen en samen bijdragen aan hun beweegwijsheid.

Een andere respondent geeft aan dat kinderen (vanaf 2 jaar) bij hen voor het eerst samen in een groepje zitten met andere kinderen. Hierdoor leren ze samenwerken met andere kinderen. Bijvoorbeeld doordat ze op hun beurt moeten wachten en materialen moeten delen.

● Cognitieve component

De cognitieve component krijgt volgens alle vier de respondenten de minste aandacht binnen hun organisatie.

Alle respondenten geven aan dat kinderen tijdens hun activiteiten de regels van sport of spel leren. Eén respondent geeft aan dat zij hiernaast specifiek inzetten op tactiek, strategie en planning van een sport:

'Kinderen die misschien motorisch wat minder vaardig zijn en het daardoor afleggen tegen leeftijdsgenootjes, maar misschien wel die regels heel goed begrijpen en tactisch heel slim zijn, dan hebben ze een kans, een middel om succes te boeken.'

Deze respondent geeft ook aan dat ze bij de oudere kinderen nog meer in willen zetten op het cognitieve aspect, maar dat de factor tijd hierbij de grootste belemmering vormt. Andere factoren hebben een hogere prioriteit.

Een andere respondent geeft ook aan dat ze niet alles kunnen wat ze zouden willen. Daarom hebben ze er als organisatie bewust voor gekozen om voornamelijk in te zetten op de sociale en fysieke component.

3.4 Ondersteuningsbehoeften voor de toepassing van beweegwijsheid

We hebben alle vertegenwoordigers gevraagd welke behoefte aan ondersteuning zij hebben bij het toepassen van het concept beweegwijsheid binnen hun organisatie.

Basisonderwijs

Vijf van de zes respondenten zien een meerwaarde in het concept van beweegwijsheid en mogelijkheden om het toe te passen in de praktijk. Hierbij benoemen zij dat het concept een vertaalslag nodig heeft voor een goede toepassing in de praktijk.

Daarbij geven twee respondenten aan dat beweegwijsheid niet per se de term moet zijn die ze in de praktijk gebruiken: ***'En in het delen van verhalen, daarin kun je elkaar ondersteunen. En doe je dat dan in de naam van physical literacy? Ik denk het niet. Dat is voor wetenschappers. In de gymzaal gaat dit gewoon over: maar waartoe geef ik les? Wat zijn mijn motieven om keuzes te maken voor de volgende les.'***

Eén respondent is kritisch, maar onderschrijft wel het belang van het concept: ***'En toen hebben ze die kapstok physical literacy genoemd. Wat op dat moment nogal een heel wollig begrip was. Dus ik ben niet echt pro wollige begrippen. Maar ik snap wel de ondertoon en het belang ervan.'***

Twee respondenten geven aan dat er kansen liggen om het concept beweegwijsheid toe te passen bij de ontwikkeling van een beweegadvies binnen het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs. Hierbij krijgen basisschoolkinderen op een andere manier een beoordeling voor bewegingsonderwijs:

'Eén van onze dromen is dat wij naar een terugkoppeling gaan naar kinderen waar zij ook daadwerkelijk gemotiveerd worden om te bewegen. [...] Hoe kan je kinderen nou het beste motiveren om meer te bewegen? Ik denk niet dat dat is door ze een onvoldoende te geven, of een matig. Voor toestellen of spel. En een goed te geven voor inzet om het te compenseren. Daarmee ga je ze geen zetje geven om naar naschools bewegen te gaan. [...] En in plaats van ze een onvoldoende te geven, zou ik ze heel graag een beweegadvies willen meegeven. Wat past dan bij jou?'

Eén respondent geeft aan dat de mensen in de praktijk niet bezig zijn met de theoretische kant van het concept, maar vooral het doel daarvan zien: **'De praktijk [...] die zien alleen het doel. En het doel is dat we het kind een motiverende terugkoppeling kunnen geven voor bewegingsonderwijs.'**

Bij deze praktische vertaalslag hoort volgens een respondent ook het gebruik van begrijpelijke taal: **'Maar er moeten termen onder hangen die ze begrijpen en waarvan ze zeggen: "o, jullie hebben dit en dit aan elkaar gekoppeld".'**

Georganiseerde sport

Twee respondenten vragen zich af hoe ze het concept in de praktijk kunnen toepassen en wat dit betekent voor eindgebruikers. Ook geeft een van de respondenten aan dat er van sportbonden, verenigingen en vrijwilligers al wordt gevraagd om met alle componenten van beweegwijsheid aan de slag te gaan.

Dit geeft aan dat de samenhang tussen de componenten, en de meerwaarde van deze samenhang, nog onvoldoende helder is. De respondenten willen graag praktische handvatten per doelgroep om het concept toe te kunnen passen op verenigingsniveau. Hierbij is het volgens hen belangrijk om vrijwilligers niet met informatie te overspoelen.

Daarnaast geven twee respondenten aan dat zij ondersteuning kunnen gebruiken om hun achterban (met name ouders en kader) te overtuigen van het belang van de andere componenten dan de fysieke. Er is vooral meer aandacht nodig voor de psychologische en sociale component. Zo benoemen zij dat er meer maatschappelijke aandacht moet komen voor het belang van sportplezier in de jeugdsport:

'Als er meer maatschappelijke aandacht is voor het belang van plezier in de sport, wordt het voor ons makkelijker om onze achterban daarvan te overtuigen. Vooral voor ouders, want ja... er zijn nog steeds ouders die hun kinderen een euro geven voor elk doelpunt dat ze maken.'

Volgens hen kan NOC*NSF hier mogelijk een rol in spelen.

Sportorganisaties in de wijk

Twee respondenten geven aan dat het belangrijk is om het concept beweegwijsheid meer uit te werken. Of, zoals één van deze respondenten zegt, dat het **'meer handen en voeten krijgt'**. Zodat duidelijker is wat het concept beweegwijsheid omvat en wat de toegevoegde waarde van het toepassen ervan kan zijn.

Zo bestaan er misverstanden over wat onder de verschillende componenten valt. Twee respondenten dachten in eerste instantie dat de inrichting van speelplekken (hardware) onder de fysieke component viel. En voor alle vier de respondenten was onduidelijk wat onder de cognitieve component verstaan wordt. Ook zien ze de samenhang tussen de componenten nog niet. Twee respondenten geven aan dat ze behoefte hebben aan scholing over het concept.

Twee respondenten geven aan dat ze graag willen samenwerken met andere organisaties die al iets met beweegwijsheid doen. Zo kunnen ze van elkaar leren door het 'best practices' en ideeën uit te wisselen. Als laatste geeft één respondent aan dat er een kans ligt in samenwerken met verschillende omgevingen die bezig zijn met de ontwikkeling van het kind. Dan kunnen ze afstemmen wie wat wanneer doet en kunnen ze elkaar aanvullen.

Conclusie & aanbevelingen

In dit hoofdstuk presenteren we de conclusies van ons onderzoek naar de toepassing van het concept beweegwijsheid binnen het onderwijs, de georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk. We interpreteren deze bevindingen en doen aanbevelingen voor mogelijke toepassingen van het concept binnen deze omgevingen, en voor vervolgonderzoek.

4.1 Conclusie

Bekendheid beperkt; vooral focus op afzonderlijke componenten

De respondenten uit de georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk kennen het concept beweegwijsheid in beperkte mate. De Nederlandse term kennen zij niet of nauwelijks. De respondenten uit het onderwijs zijn allemaal wel bekend met het concept. De Nederlandse term kennen de meesten ook.

Het concept beweegwijsheid wordt nog nauwelijks toegepast zoals bedoeld: als een holistisch concept waarin de verschillende componenten met elkaar samenhangen en zo een leven lang bewegen stimuleren. Het holistische karakter van het concept zien momenteel alleen de respondenten uit het onderwijs. De drie omgevingen hebben wel allemaal aandacht voor meer dan één component van beweegwijsheid.

Fysieke component krijgt meeste aandacht, cognitieve component onderbelicht

De meerderheid van de respondenten uit de georganiseerde sport en het onderwijs heeft voornamelijk aandacht voor de fysieke component. De sportorganisaties in de wijk zetten sport en bewegen, naast fysieke doeleinden, vaak ook in als middel om andere doelen te bereiken. Daardoor spelen de sociale en psychologische component een grotere rol.

Aan de psychologisch en sociale component besteden alle drie de omgevingen aandacht. Bij de meeste sportorganisaties in de wijk zijn deze componenten zichtbaar in de doelen of visie. Ook sportbonden zijn hier steeds meer mee bezig. Als onderdeel van de psychologisch component zetten ze vooral in op (spel)plezier en motivatie. Aspecten van de sociale component waar ze vooral op inzetten, zijn samenwerken en vriendschappen/relaties. Maar ook hier erkennen ze de samenhang tussen de componenten en daarmee de kern van het concept beweegwijsheid nog niet (voldoende).

De cognitieve component krijgt volgens de respondenten bij alle omgevingen de minste aandacht, mede omdat het onduidelijk is wat die inhoudt.

Concept beweegwijsheid kan inspireren, mits duidelijk uitgewerkt

De respondenten vinden allemaal dat het concept beweegwijsheid past bij de visie van hun organisatie. Maar het verschilt per organisatie in hoeverre ze ervoor

openstaan om het concept te gebruiken. Waar de sportorganisaties in de wijk over het algemeen veel kansen zien, zijn de sportbonden iets terughoudender.

Alle respondenten geven aan dat het concept duidelijker moet worden uitgewerkt. Ze hebben behoefte aan een begrijpelijke en praktische vertaling, zodat ze er (meer) mee aan de slag kunnen. Hierbij noemen ze scholing en het delen van goede voorbeelden ('best practices') als aanvullende wensen.

4.2 Interpretatie

Onbekend en onbegrepen

Het concept beweegwijsheid is nog weinig bekend en wordt daardoor vaak nog onvoldoende begrepen. Dit zien we terug in de focus op losse componenten in plaats van de beoogde holistische benadering. Hierbij wordt voorbijgegaan aan de samenhang tussen de componenten die bijdragen aan een leven lang bewegen.

Het onderwijs en enkele organisaties binnen de georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk zijn wel (deels) bekend met het concept en passen dit soms ook al toe in hun organisaties.

Belang van een geschikte term

Vanuit de internationale literatuur worden twee factoren genoemd die een rol spelen bij het in gebruik nemen van het concept beweegwijsheid in wetenschap, beleid en praktijk in een land (Carl et al., 2023).

Ten eerste is een geschikte term voor het concept op nationaal niveau van groot belang voor de ontvankelijkheid. In Nederland wordt de term beweegwijsheid inmiddels op nationaal niveau omarmd in beleid (Ministerie van VWS, 2025). En er is een landelijke werkgroep opgericht die zich bezighoudt met de implementatie van het concept. Dit maakt dat het concept momenteel als kansrijk wordt gezien om beleid, wetenschap en praktijk met elkaar te verbinden.

Ten tweede moet het concept in zijn vertaling goed aansluiten bij de cultuur en tradities van een land. De afgelopen jaren heeft in Nederland een verschuiving plaatsgevonden op meerdere niveaus. De focus ligt nu minder op de fysieke component en op prestaties, en meer op bijvoorbeeld plezier in bewegen (psychologische component). Deze verschuiving maakt de ontvankelijkheid voor het concept beweegwijsheid in Nederland groter dan een aantal jaren geleden.

Toepassing moet inzichtelijk zijn

Een belangrijke voorwaarde die de respondenten benoemen, is om de toepassing van het concept inzichtelijk te maken. Alleen dan kan deze op grotere schaal geaccepteerd en geïmplementeerd worden. Ze geven aan dat de verschillende omgevingen willen weten hoe de toepassing van het concept eruit kan zien.

Hiervoor is een verkenning nodig, al dan niet in samenwerking met gemeenten. Daarin moet duidelijk worden welke kansen er liggen voor de toepassing van het

concept en wat hiervoor nodig is. Dit kan bijdragen aan de waardering, verspreiding en implementatie van het concept. Voorbeelden van landen die dit proces hebben doorlopen, zijn Australië (Sport Australia, 2019), Canada (ParticipACTION, 2017) en Engeland (Sport England, 2023).

Verschuiving van alleen fysieke naar meer componenten

De bevinding dat de fysieke component de meeste aandacht krijgt bij de meerderheid van de sportbonden en in het basisonderwijs, is niet verwonderlijk. Bij beide ligt van oudsher de focus op aspecten die aansluiten bij deze component, waaronder fitheid en motorische vaardigheden.

De laatste jaren is er steeds meer aandacht voor de rol die motivatie speelt bij een leven lang bewegen en hoe plezier in bewegen hieraan bijdraagt. Deze toegenomen aandacht voor de psychologische component is ook terug te zien in de recente inspanningen van sportbonden om het (sport)plezier te vergroten via spelregelaanpassingen (Van Suijlekom et al., 2022).

De psychologische component zien we ook sterk terug bij de sportorganisaties in de wijk, door inzet op plezier en zelfvertrouwen en de nadruk op meedoen in plaats van winnen. Vanwege hun positie in de wijk – vaak aandachtswijken – krijgt de sociale component bij hen ook veel aandacht. Het creëren van een veilige omgeving voor kinderen en inzetten op het opbouwen van positieve relaties staat vaak voorop.

De cognitieve component omschrijven vertegenwoordigers van alle omgevingen als onduidelijk en lastig. Dit komt vooral door onwetendheid over de component waardoor ze de samenhang met andere componenten ook niet zien. Daar moet aandacht voor zijn als we het concept in de verschillende omgevingen willen toepassen.

4.3 Aanbevelingen

In lijn met het plan van aanpak Jeugdsport en talentontwikkeling³

- › Vertaal het concept beweegwijsheid naar praktische handvatten voor de toepassing ervan, voor onderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk.
- › Bied scholing aan om onderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk te ondersteunen bij het toepassen van het concept beweegwijsheid.
- › Zet het concept beweegwijsheid in om ouders, docenten, trainers en andere betrokken de meerwaarde van alle componenten te laten zien.

Voor de bredere toepassing van het concept beweegwijsheid

- › Zet het concept beweegwijsheid in om kinderen en ouders te ondersteunen bij het maken van een juiste keuze voor een beweeg- of sportactiviteit die aansluit bij het kind.

³ Plan van aanpak Jeugdsport en talentontwikkeling, Partners van Sportakkoord II, <https://open.overheid.nl/documenten/222c4182-a0af-4f1b-be3a-5609cb9b6416/file>

- › Zet het concept beweegwijsheid in om de inhoud van het beweegaanbod bij onderwijs, georganiseerde sport en sportorganisaties in de wijk beter te laten aansluiten bij kinderen.
- › Deel 'best practices' rondom de toepassing van het concept beweegwijsheid ter inspiratie voor andere bonden, scholen en organisaties.
- › Vertaal het concept beweegwijsheid naar de hele Nederlandse context in duidelijke en begrijpelijke taal. Deze stap is wel al gezet voor jeugd (zie Singh et al., 2025).
- › Vertaal het concept beweegwijsheid naar praktische handvatten voor andere omgevingen dan de drie uit dit rapport, zoals de publieke omgeving of de werkomgeving.
- › Bied scholing aan om de verschillende omgevingen te ondersteunen bij het toepassen van het concept beweegwijsheid.

Voor onderzoek naar het concept beweegwijsheid

- › Verken de toepassing van het concept beweegwijsheid binnen andere omgevingen van onderwijs en sport(aanbieders). Denk bij onderwijs bijvoorbeeld aan speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar of hoger beroepsonderwijs.
- › Verken de toepassing van het concept beweegwijsheid binnen andere omgevingen, zoals de publieke ruimte of de werkomgeving.



Bronnen

Balyi I., Hamilton A. (2004).

Long-Term Athlete Development: Trainability in Childhood and Adolescence. Windows of Opportunity. Optimal Trainability. National Coaching Institute British Columbia & Advanced Training and Performance Ltd.

Carl, J., Bryant, A., Edwards, L. C., Bartle, G., Birch, J., Christodoulides, E., Emeljanovas, A., Fröberg, A., Gandrieau, J., Gilic, B., Van Hilvoorde, I. M., Holler, P., Iconomescu, T. M., Jaunig, J., Laudanska-Krzeminska, I., Lundvall, S., De Martelaer, K., Martins, J., Mieziene, B., Mendoza-Muñoz, M., Mouton, A., Olaru, B. S., Onofre, M., Pavlova, I., Repond, M. R., Riga, V., Salin, K., Schnitzler, C., Sekulic, D., Töpfer, C., Vasickova, J., Yildizer, G., Zito, V., Bentsen, P., Green, N. R., & Elsborg, P. (2023).

Physical literacy in Europe: The current state of implementation in research, practice, and policy. *Journal of Exercise Science & Fitness*.
<https://doi.org/10.1016/j.jesf.2022.12.003>.

CBS i.s.m. RIVM (2022).

Beweegrichtlijnen.

Geraadpleegd op 6 februari 2024, van

<https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegrichtlijnen>

Cruff Foundation (z.d.).

Johan Cruyff Foundation.

<https://www.cruyff-foundation.org/>

Popken, N. & Westerbroek, M (2025).

Meten van motorische vaardigheden in gemeenten [Factsheet 2025]. Mulier Instituut.

Farooq, A., Martin, A., Janssen, X., Wilson, M. G., Gibson, A. M., Hughes, A., & Reilly, J. J. (2020).

Longitudinal changes in moderate-to-vigorous-intensity physical activity in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Obesity reviews: an official journal of the International Association for the Study of Obesity*, 21(1), e12953.

<https://doi.org/10.1111/obr.12953>

Gezondheidsraad (2025)

Contactsport en hersenletsel op de lange termijn [Publicatienr. 2025/09].

Guthold, R., Stevens, G. A., Riley, L. M., & Bull, F. C. (2020).

Global trends in insufficient physical activity among adolescents: a pooled analysis of 298 population-based surveys with 1.6 million participants. *The Lancet. Child & Adolescent Health*, 4(1), 23–35. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(19\)30323-2](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(19)30323-2)

Krajicek Foundation (z.d.).

Onze aanpak.

<https://krajicek.nl/wat-we-doen/onze-aanpak/>

KNGU (2025).

Het pedagogisch A-B-C.

<https://dutchgymnastics.nl/kngu/veilig-sporten/pedagogisch-sportklimaat/het-pedagogisch-abc/>

KNZB (2025).

Jeugdsportvisie.

<https://www.knzb.nl/kennisartikelen/jeugdsportvisie#:~:text=We%20bieden%20een%20open%20en,d%C3%A9%20redenen%20waarom%20kinderen%20sporten.>

PANASJ (z.d.).

Methode.

<https://www.panasj.nl/methode>

ParticipACTION (2017).

Canada's Physical Literacy Consensus Statement: ParticipACTION. Geraadpleegd op 10 december 2023, van

https://www.participaction.com/sites/default/files/downloads/Participaction-CanadianPhysicalLiteracy-Consensus_0.pdf

Ministerie van VWS (2025).

Kamerbrief Sport en Bewegen 2025.

Singh, A. S., Veldman, S. L. C., & De Jonge, M. (2023).

Kinderen en jongeren bewegen minder en hun motoriek gaat achteruit: kennis- en innovatiescan WP2. Mulier Instituut.

Sport Australia (2019).

The Australian Physical Literacy Framework.

[https://www.sportaus.gov.au/_data/assets/pdf_file/0019/710173/35455_Physical-Literacy-Framework_access.pdf.](https://www.sportaus.gov.au/_data/assets/pdf_file/0019/710173/35455_Physical-Literacy-Framework_access.pdf)

Sport England (2023).

Physical Literacy Consensus Statement for England.

[https://sportengland-production-files.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2023-](https://sportengland-production-files.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2023-09/Physical%20Literacy%20Consensus%20Statement%20for%20England%20-%20explained.pdf?VersionId=4swpo37407y6hJSz4pFIT6vbfGF3xv2m)

[09/Physical%20Literacy%20Consensus%20Statement%20for%20England%20-%20explained.pdf?VersionId=4swpo37407y6hJSz4pFIT6vbfGF3xv2m](https://sportengland-production-files.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/2023-09/Physical%20Literacy%20Consensus%20Statement%20for%20England%20-%20explained.pdf?VersionId=4swpo37407y6hJSz4pFIT6vbfGF3xv2m)

(geraadpleegd op 13/01/2024)

SSNB. (z.d.).

Over ons.

<https://www.ssnb.nl/over-ons/>

Twenge, J. M., Martin, G. N., & Spitzberg, B. H. (2019)

Trends in U.S. Adolescents' Media Use, 1976 –2016: The Rise of Digital Media, the Decline of TV, and the (Near) Demise of Print. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(4) 329–45. <https://doi.org/10.1037/ppm0000203>

Van Suijlekom, A., Steenbergen, J., & Venneker, E. (2022).

Sportplezier voorop: een kwalitatief onderzoek naar spelregelaanpassingen in de jeugdsport. Mulier Instituut.

Voetjebal (z.d.).

Over voetjebal.

<https://www.voetjebal.nl/watisvoetjebal>

Weiss, C. H. (1995).

Nothing as practical as good theory: Exploring theory-based evaluation for comprehensive community initiatives for children and families. *New approaches to evaluating community initiatives: Concepts, methods, and contexts*, 1, 65-92.

Whitehead, M. (2001).

The concept of physical literacy. *European Journal of Physical Education*, 6(2), 127-38. <https://doi.org/10.1080/1740898010060205>

Whitehead, M. (2007).

Physical literacy: philosophical considerations in relation to developing a sense of self, universality and propositional knowledge. *Sports Ethics and Philosophy*, 1(3), 281-98. <https://doi.org/10.1080/17511320701676916>

Whitehead, M. (2010)

Physical literacy: throughout the lifecourse. Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203881903>

Whitehead, M. (2013)

Definition of physical literacy and clarification of related issues. *Journal of Sport Science and Physical Education*. Bulletin 65.

https://www.icsspe.org/sites/default/files/bulletin65_0.pdf

Whitehead, M., Durden-Myers, E., & Pot, N. (2018)

The Value of Fostering Physical Literacy. *Journal of Teaching in Physical Education*, 37(3), 252-261. doi:10.1123/jtpe.2018-0139

#10. (z.d.).

Over de #10.

<https://www.denummer10.nl/about>

A large, thick, orange abstract graphic that starts at the top left, loops around, and then curves downwards towards the bottom right, resembling a stylized letter 'L' or a calligraphic flourish.

Sanne Veldman
s.veldman@mulierinstituut.nl

Agnes van Suijlekom
a.vansuijlekom@mulierinstituut.nl

Sofie Vrieswijk

Tessa ten Tije
t.tentije@mulierinstituut.nl

Amika Singh
a.singh@mulierinstituut.nl